

УДК 336.2

DOI: 10.31732/2663-2209-2021-62-109-114

ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНИХ КОНТРАБАНДНИХ СХЕМ

Тимошенко А.В.

здобувач, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», Головний державний інспектор Державної митної служби України, м. Київ, Україна, e-mail: tymoshenko.kyiv@gmail.com,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5303-1407>

CHARACTERISTICS OF MODERN SMUGGLING SCHEMES

Tymoshenko Andrii

postgraduate student, "KROK" University, Chief State Inspector, State Customs Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine,
e-mail: tymoshenko.kyiv@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5303-1407>

Анотація. *Контрабанда як вид митних правопорушень була відома ще в давні часи. Зокрема про неї згадують у древньогрецьких і римських правових і літературних джерелах. Нині однією з негативних тенденцій боротьби з контрабандою є те, що перспективи і можливості содового вирішення кримінальних справ даної категорії залишаються невеликими. Саме контрабанда та порушення митних правил є основою існування митної злочинності. Головним системоутворюючим злочином, що історично заклав підвалини виникнення поняття «митна злочинність» є контрабанда. Контрабанда – це злочинний прояв, відомий людству зі стародавніх часів. Особливу небезпеку представляє контрабандне ввезення та вивезення таких предметів, як наркотичні засоби, зброя, сигарети, культурні цінності, тому що виникли високоорганізовані транснаціональні ринки, пов'язані з контрабандою цих товарів. Термін має італійське походження й означає «проти (contra) урядового указу (bando)». Контрабанда як злочин передбачена законодавством практично всіх країн світу. Вона є істотною складовою економічної злочинності, пов'язана з розкраданнями, ухиленням від сплати митних платежів, вчиненням посадових злочинів. Контрабанда характеризується високим ступенем організованості, технічного забезпечення, міжнародними зв'язками. Особливу небезпеку представляє контрабандне ввезення та вивезення таких предметів, як наркотичні засоби, зброя, сигарети, культурні цінності, тому що виникли високоорганізовані транснаціональні ринки, пов'язані з контрабандою цих товарів. Суспільна небезпека полягає в тому, що при протиправному переміщенні через митний кордон України товарів та предметів порушується порядок державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, який включає в себе загальний, а щодо окремих товарів — спеціальний порядок переміщення їх через кордон. За даними Служби безпеки України до суду надходить тільки 25% порушених митними органами кримінальних справ про контрабанду, а отримує покарання лиш 10% обвинувачених. Таким чином, актуальність теми дослідження контрабанди як злочину, що суспільні відносини в галузі митної справи, інтереси держави, яким спричиняється шкода злочинними діями є дуже актуальна у наш час, коли відбувається становлення та удосконалення митної системи України, а також відповідної законодавчої бази. Метою статті є аналіз сучасних контрабандних схем та надання пропозицій щодо її мінімізації. У статті здійснено аналіз сучасних контрабандних схем; надано пропозиції щодо мінімізації контрабанди.*

Ключові слова: контрабанда, схема, економічна безпека, митний контроль, адміністративна та кримінальна відповідальність.

Формули: 0; рис.: 0; табл.: 0; бібл.: 12

Annotation. *Smuggling as a type of customs offense has been known since ancient times. In particular, it is mentioned in ancient Greek and Roman legal and literary sources. Currently, one of the negative trends in the fight against smuggling is that the prospects and opportunities for soda resolution of criminal cases in this category remain small. Smuggling and violation of customs rules are the basis for the existence of customs crime. Smuggling is the main system-forming crime that has historically laid the foundations for the emergence of the concept of "customs crime". Smuggling is a criminal act known to mankind since ancient times. Smuggling and export of items such as drugs, weapons, cigarettes and cultural property are particularly dangerous because of the highly organized transnational markets involved in the smuggling of these goods. The term is of Italian origin and means "against (contra) government decree (bando)". Smuggling as a crime is provided by law in almost all countries. It is an essential component of economic crime, related to embezzlement, evasion of customs duties, and the commission of official crimes. Smuggling is characterized by a high degree of organization, technical support, and international connections. Smuggling and export of items such as drugs, weapons, cigarettes and cultural property are particularly dangerous because of the highly organized transnational markets involved in the smuggling of these goods. The public danger is that the illegal movement of goods and objects across the customs border of Ukraine violates the procedure for state regulation of*

foreign economic activity, which includes the general, and for certain goods - a special procedure for moving them across the border. According to the Security Service of Ukraine, only 25% of criminal cases on smuggling initiated by customs authorities go to court, and only 10% of defendants are punished. Thus, the relevance of the topic of research of smuggling as a crime, public relations in the field of customs, the interests of the state, which is harmed by criminal acts is very relevant in our time, when the formation and improvement of Ukraine's customs system and relevant legislation. The purpose of the article is to analyze modern smuggling schemes and provide proposals for its minimization. The article analyzes modern smuggling schemes; suggestions for minimizing smuggling were provided.

Key words: *smuggling, scheme, economic security, customs control, administrative and criminal liability.*

Formulas:0; fig.: 0; tabl.: 0; bibl.: 12

Постановка проблеми. Контрабанда як явище з'явилась ще в найдавніші часи. Її розвиток нерозривно пов'язаний із становленням державності: встановленням кордонів держави, розвитком економіки, зовнішньої та внутрішньої торгівлі, розвитком митної справи. В першу чергу, розвиток контрабанди, на нашу думку, зумовлений встановленням контролю держави за зовнішньоекономічними зв'язками та введенням митних зборів.

Природно, що у всі часи знаходилися люди, які намагалися не сплачувати мито, а також вивозити з держави заборонені до вивозу товари та інші предмети. Контроль за переміщенням товарів у вигляді митниць, в свою чергу, спонукав до винайдення нових способів переміщення товарів та предметів - з приховуванням від митного контролю або поза митним контролем. Тому, детальне вивчення актуальних схем контрабандної діяльності є досить актуальним та потребує детального вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання митної злочинності були висвітлені у працях Базярук І., Бандуріна Я., Бережнюка І., Бондаренка Є., Бородай Д., Войцещука А., Гайворонського Є., Гуцул І., Гуцуляк М., Додін Є., Крисоватого А., Качан В., Макаренко Г., Мартинюк В., Науменко В., Османова Д., Пашка П. та інших.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз сучасних контрабандних схем та надання пропозицій щодо її мінімізації.

Викладення основного матеріалу дослідження. Контрабанда є злочином з формальним складом і визнається закінченою з моменту фактичного перетину предметом злочину митного кордону. При цьому не має значення, чи

перетинала митний кордон України особа, яка у відповідний спосіб перемістила предмет злочину.

Проте, при вивченні проблемних питань щодо відповідальності за контрабанду, в першу чергу, звертає на себе увагу розмаїття думок авторів з приводу окремих питань, що стосуються даного злочину. Цей факт, по-перше, вказує на актуальність проблематики, а по-друге, при більш глибокому вивченні, в більшості випадків, - на неузгодженість термінологічної бази та відсутність повноцінного та глибокого вивчення [1].

Контрабанда належить до злочинів, характерною особливістю яких є обов'язкова наявність предмета, на який безпосередньо спрямовуються злочинні дії винного і через який він посягає на суспільні відносини, що характеризують об'єкт цього злочину. Відносини щодо порядку переміщення отруйних, сильнодіючих, радіоактивних або вибухових речовин, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї) не можуть утворювати об'єкт контрабанди як господарського злочину, тому що їх сутність, в першу чергу, перебуває не у сфері господарських відносин.

Підставою для переміщення предметів через митний кордон є визначені нормативно-правовими актами документи, без яких неможливо одержати дозвіл органу доходів і зборів на пропуск предметів через митний кордон. Зокрема, це можуть бути митна декларація, товарно-транспортні документи (коносамент, накладна тощо), дозвіл відповідних уповноважених органів³. Питання, чи можна було без того чи іншого документа отримати дозвіл на переміщення предметів через митний кордон, чи перешкождала

його відсутність винесенню органом доходів і зборів рішення про пропуск через митний кордон, а отже, чи були підстави визнавати відповідний документ підставою для переміщення предметів через митний кордон, потрібно вирішувати у кожному конкретному випадку і залежно від цього давати кримінально-правову оцінку вчиненому [2].

Крім того, переміщення предметів поза митним контролем (згідно із ст. 482 МК) означає їхнє переміщення:

1) поза місцем розташування органу доходів і зборів. Одна із схем «товарної контрабанди» полягає в тому, що в нейтральні води України заходять танкери з пально-мастильними матеріалами, до яких підходять невеликі за ємністю судна, що без жодного розмитнення забирають цей товар, який потім потрапляє до автозаправних станцій³;

2) поза робочим часом, установленим для такого органу, і без виконання митних формальностей;

3) із незаконним звільненням від митного контролю внаслідок використання службового становища посадовою особою органу доходів і зборів [3-6].

Важливо пам'ятати, що переміщення предметів з приховуванням від митного контролю (згідно із ст. 483 МК) – це їхнє переміщення:

1) з використанням спеціально виготовленого сховища (тайника);

2) з використанням інших засобів або способів, що утруднюють виявлення предметів. До вказаних засобів і способів слід відносити, зокрема:

а) засоби і способи, використання яких не дозволяє виявити предмети, що незаконно переміщуються через митний кордон, шляхом звичайного візуального огляду та (або) без звернення до спеціальних технічних засобів контролю¹;

б) такі варіанти переміщення через митний кордон, коли характеристики предмета не передбачають його розміщення в тому місці, в якому він був виявлений;

3) шляхом надання одним предметам вигляду інших. Йдеться про істотну заміну

зовнішніх характерних ознак предметів, а також їхньої тари, упаковки, ярликів, етикеток тощо, що дозволяє віднести предмети контрабанди до предметів іншого виду;

4) з поданням органу доходів і зборів як підстави для переміщення предметів через митний кордон певних документів:

а) підроблених;

б) одержаних незаконним шляхом, тобто одержаних за відсутності законних підстав або з порушенням встановленого порядку (наприклад, у результаті надання уповноваженій особі як підстави для видачі документів завідомо неправдивих відомостей, шляхом застосування фізичного або психічного насильства або внаслідок зловживання службовою особою своїм службовим становищем чи службової недбалості);

в) що містять неправдиві дані (щодо ваги, кількості асортименту, найменування, вартості предметів, інших характеристик, щодо суті угоди, відправника або одержувача предметів, щодо держави, з якої вони вивезені або в яку переміщуються) [7-9].

Систематизовано основні схеми контрабандного імпорту наступні:

1) «Зеленка». Переміщення товарів поза пунктами пропуску на кордоні: товари без документів ввозяться так званою «зеленкою» (полями, лісами, підземними тунелями, по річках, на літаках і т. п.).

2) «Порожняки». Оформлення транспортних засобів з товарами (в т. ч. мікроавтобусів) як таких, що переміщуються «порожніми».

3) Схеми під час переміщення товарів: «перерваний» транзит (товари під час ввезення в Україну заявляються як «транзитні» з подальшим їх вивантаженням на території України та формальним закриттям «транзиту»); підміна товарів після їх ввезення на митну територію України на шляху слідування у внутрішню митницю призначення; зникнення товарів, які не випущені у вільний обіг та знаходяться під митним контролем, з міст їх зберігання (складів та

місць тимчасового зберігання, територій портів та аеропортів).

4) «Піджаки» — зловживання пільгами, які надає законодавство для ввезення товарів громадянами (товари на суму 500 євро — авто, 1000 євро – авіа): подрібнення товарних партій товарів, формування бригад із фізичних осіб (так звані «мурахи»), якими в межах норми «до 500 євро, до 50 кг» здійснюється переміщення товарів без оподаткування.

5) «Поштова контрабанда» — окремих напрямків схем із нормами безоподаткованого імпорту (товари на суму не більше 150 євро в одному відправленні): надання товарним комерційним партіям вигляду малих поштових відправлень, їх подрібнення під норму до 150 євро з подальшим ввезенням на підставних фізичних осіб [10].

Недостовірне декларування: заниження ваги (враховуючи, що умовною одиницею індикативів по митній вартості є долар США/кг нетто, заниження ваги нетто дозволяє зменшити митні платежі); заниження митної вартості (приховування фактичної вартості товарів та підлаштування митної вартості під граничні індикативи); декларування товарів не своїм товарним кодом (декларування товарів в товарних підкатегоріях з меншою ставкою ввізного мита); декларування товарів не своїм найменуванням, використання товарів групи «прикриття» (високовартісний товар декларується як низьковартісний; повна підміна найменувань, наприклад, замість побутової техніки декларується плитка керамічна; недостовірне декларування кількісних та якісних характеристик товарів, приховування торгових марок та виробника товарів

б) «Майданчики» («модні фірми»): створення фірм-імпортерів, які отримують від митниці «особливі умови» (тарифи, «гра» з вагою та кодами тощо) для масштабного ввезення імпортованих високоліквідних товарів, що ставить легальний бізнес у неконкурентне середовище [11].

Для прикладу, експерт Центру соціально-економічних досліджень CASE Україна визначає три ключових напрями, мінімізації контрабанди та корупції на митниці. Зокрема, подолання наступних схем:

1) «чорної» контрабанди. Ця схема передбачає, що вантаж в Україну не завозять, за документами його не існує: у пункті пропуску транспортний засіб декларується як порожній, у той час як сам вантаж ввозиться поза пунктом.

2) прийомів «норми», «мурах» або «піджаків», що передбачають використання механізму «розпорошення» товар перед ввезенням на територію країни, розподіляється між командою людей на суму що не підлягає сплаті мита (не більше, ніж на 500 євро й не більше 50 кг на особу).

3) «пересорт». При оформленні товарів використовується підмінаний найменувань однієї товарної групи та фальсифікація її якісних та кількісних показників, наприклад, при ввезенні червоної ікри декларується «червона ікра» та «ікра минтая».

4) товари «прикриття». На відміну від «пересорту» відбувається повна підміна понять високоліквідних товарів, наприклад, брендовий одяг декларують як канцтовари. У нічну пору доби така махінація дає можливість на одному контейнері економити від 5 до 15 тис. дол. США.

5) «перерваний» транзит. Передбачає, що товари ввозять в Україну лише «на папері», тобто фактично вони не перетинають митний кордон.

б) «майданчик», передбачає створення фіктивної фірми-імпортера, що слугує інтересам керівництва митниці та розмитнює високоліквідні товари на «особливих умовах» (вигідними вузькому колу заінтересованих осіб). Через фірми-майданчики «прокачують великі обсяги товарів із мінімальними витратами для фірм-імпортерів [12].

Найбільш ефективними для подолання зазначених схем є наступні рішення.

По-перше, упровадження системи загального транзиту з Європейським Союзом і деякими іншими країнами з використанням Нової комп'ютеризованої транзитної системи (New Computerised Transit System – NCTS), в основі якої є електронний документообмін між митними адміністраціями різних країн.

Така система допоможе подолати загальноприйняті правила «перерваного» транзиту, у наслідок якого утворюються подвійні пакети документів, а база даних митних оформлень фактично виконує роль сховища про подані на митницю документи, а не про реальні товари, що перетнули кордон.

По-друге, упровадження систем електронної ідентифікації товарів taxinvoice або e-invoice, яка забезпечує уніфікацію обліку товарів зовнішньоекономічної діяльності та бухгалтерського обліку товарів всередині країни. Відсутність таких систем на сьогодні дозволяє генерувати документи на нелегально ввезений товар на фірмах-одноденках, що працюють підприємства на спрощеній системі оподаткування.

По-третє, тотальна відмова від використання паперових документів та переведення всіх операцій між декларантом та митницею в електронну форму, що реалізується за допомогою блокчейн-платформ. Використання таких технологій дозволяє бачити загальний відкритий реєстр усім сторонам, що беруть участь у господарській операції та виключає можливість спотворення даних про вантаж.

Висновки. Таким чином, в Україні існує дві основні проблеми, що забезпечують життєздатність контрабанди:

Існуючі прогалини в законодавстві, які формують проблему відсутності інструментів боротьби з порушенням митних правил. Наприклад, законодавством не передбачено обов'язкове пломбування транспортних засобів і 80% вантажів, що переміщуються по території України, не гарантуються імпортером. В результаті вантаж можна просто підмінити чи «втопити».

Аналогічно, контроль переміщення посилок від кордону до місць сортування (так звана «поштова контрабанда») — не передбачений на нормативно-правовому рівні. Таким чином, на шляху проходження відправлень можливі будь-які махінації з вантажем.

Література:

1. Закірова С. Криміналізація контрабанди: нові підходи до вирішення старих проблем. *Громадська думка про правотворення*. 2021. № 8 (213). С. 8–17. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/dumka/2021/8.pdf>.
2. Богданов М. М. Організаційно-правові засади боротьби з контрабандою на сучасному етапі. *Митна справа*. 2011. № 1. С. 65-70.
3. Рудницький І. Л. Особливості виявлення та розслідування контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами: дис... доктор філ., 2019. Львів: Національний університет «Львівська політехніка».
4. Грищенко В. Визначення вартості предметів контрабанди. *Вісник прокуратури*. 2008. №4. С.87-88.
5. Омельчук О. Об'єктивна сторона контрабанди. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2011. Випуск 36. С. 482-487.
6. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Про рекриміналізацію товарної контрабанди в контексті євроінтеграційних прагнень України. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2021. Вип. 3 (95). С. 75-94.
7. Родічкіна А. Рада хоче криміналізувати товарну контрабанду : що пропонується і як це може працювати. URL : <https://www.epravda.com.ua/projects/ni-kontrabandi/2021/06/17/675015>.
8. Шевчук В.М. Основи методики розслідування контрабанди : навч. посібник. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2001. 49 с.
9. Корупційні схеми: їх кримінально-правова кваліфікація і досудове розслідування / за ред. М.І. Хавронюка. Київ : Москаленко О. М., 2019. 464 с.
10. Копцева Л. О. Вплив міжнародних правил на законодавство України щодо митного аудиту. *Митна справа*. 2020. №4 (70). С. 62-71.
11. Додін Є.В. Організація заходів протидії митній злочинності та митній делікатності. *Вісник Запорізького національного університету*. 2012. № 1 (I). С. 79-85.
12. Дмитрів В. І. Вектори протидії митній злочинності в Україні й світі. *Ефективна економіка*. 2018. №1. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/63.pdf.

References:

1. Zakirova, S. (2021), “Criminalization of smuggling: new approaches to solving old problems”, *Hromadska dumka pro pravotvorennia*, № 8 (213), pp.

- 8–17, retrieved from: <http://nbuviap.gov.ua/images/dumka/2021/8.pdf>.
2. Bohdanov, M. M. (2011), “Organizational and legal principles of combating smuggling at the present stage”, *Mytna sprava*, № 1 . С. 65-70.
3. Rudnytskyi, I. L. (2019), “Features of detection and investigation of drug smuggling committed by organized criminal groups”, dissertation, Lviv.
4. Hryshchenko, V. (2008), “Determining the value of contraband items”, *Visnyk prokuratury*, №4, pp. 87-88.
5. Omelchuk, O. (2011), “The objective side of smuggling”, *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya yurydychna*, vol. 36, pp. 482-487.
6. Dudorov, O. O. and Movchan, R. O. (2021), “On the criminalization of commodity smuggling in the context of Ukraine's European integration aspirations”, *Visnyk LDUVS im. E. O. Didorenka*, vol. 3 (95), pp. 75-94.
7. Rodichkina, A. (2021), “The Council wants to criminalize commodity smuggling: what is offered and how it can work”, retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/projects/ni-kontrabandi/2021/06/17/675015>.
8. Shevchuk, V. M. (2001) *Osnovy metodyky rozsliduvannia kontrabandy* [Fundamentals of smuggling investigation methods], Nats. yuryd. akad. Ukrainy, Kharkiv, Ukraine, 49 p.
9. Khavroniuka, M. I. (2019), *Koruptsiini skhemy: yikh kryminalno-pravova kvalifikatsiia i dosudove rozsliduvannia* [Corruption schemes: their criminal law qualification and pre-trial investigation], Moskalenko O. M., Kyiv, Ukraine, 464 p.
10. Koptseva, L. O. (2020), “Influence of international rules on the legislation of Ukraine on customs audit”, *Mytna sprava*, №4 (70), pp. 62-71.
11. Dodin, Ye.V. (2012), “Organization of measures to combat customs crime and customs delicacy”, *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*, № 1 (I), pp. 79-85.
12. Dmytriv, V. I. (2018), “Vectors of counteraction to customs crime in Ukraine and the world”, *Efektivna ekonomika*, №1, retrieved from : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/63.pdf.

Стаття надійшла до редакції 28.05.2021 р.